

ПОДАТКОВА СИСТЕМА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Кравцова А. С.¹, Ольвінська Ю. О.²

1 – студент, кафедра статистики,

2 – канд. екон. наук, доцент, кафедра статистики
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Кравцова А. С., Ольвінська Ю. О. Податкова система та її вплив на економіку України. Розглянуто основні проблеми податкової політики України, її вплив на підприємницький сектор економіки. Наведено міжнародні порівняння у сфері податків. Проаналізовано вклад податкових надходжень у державний бюджет.

Ключові слова: податкова система, підприємництво, податки, фіскальна політика.

Кравцова А. С., Ольвінська Ю. О. Налоговая система и ее влияние на экономику Украины. Рассмотрено основные проблемы налоговой политики Украины, ее влияние на предпринимательский сектор экономики. Приведены международные сравнения в сфере налогов. Проанализированы вклад налоговых поступлений в государственный бюджет.

Ключевые слова: налоговая система, предпринимательство, налоги, фискальная политика.

Kravtsova A. S. Olvinskaya J. O. The tax system and its impact on the economy of Ukraine. The main problems of fiscal policy of Ukraine and its impact on the business sector of the economy. Presents international comparisons in the field of taxation. The contribution of tax revenue to the state budget.

Keywords: tax system, business, taxes, fiscal policy.

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Кравцова, А. С. Податкова система та її вплив на економіку України. [Текст] / А. С. Кравцова, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : матер. конф. — Одеса, ОНЕУ. — С. 120 – 125.

За своєю природою податкова система є результатом еволюції податкових відносин і детермінується багатьма специфічними факторами. Податкова система в кожній країні є однією з основ економічної системи. Вона, з одного боку, забезпечує фінансову базу держави, а з іншого - виступає головним знаряддям реалізації її економічної доктрини.

Актуальність проблеми податкової політики зумовлена тим, що у ході здійснюваних в Україні за роки незалежності реформ відбулися глибокі соціально-економічні перетворення. Разом з тим непослідовність процесів реформування, відсутність цілісної концепції державної економі-

чної політики, значні структурні диспропорції в економіці призвели до глибокої і затяжної соціально-економічної кризи суспільства.

Одним з важливих факторів кризових явищ в Україні стала невважена податкова політика держави, у результаті якої відбулося гальмування інноваційно-інвестиційних процесів, що у свою чергу призвело до зниження рівня реальних податкових надходжень.

Економіка України останні роки функціонує в умовах високого небалансованого завищеного фіскального тиску. На сьогодні система оподаткування, методи збору податків та контролю за їх сплатою посилюють негативні тенденції та є основою для корупції, розвитку тіньової економіки.

Це стає причиною того, що в належному обсязі не поповнюється дохідна частина бюджету, а від так скорочуються соціальні видатки та видатки розвитку, збільшується частина невдоволеного населення. Виникає брак коштів на підтримку освіти, культури, гуманізації суспільних відносин. Отже, виникає необхідність дослідження питань, пов'язаних із впливом податкової системи на основні економічні процеси, оскільки для подолання негативних тенденцій і з метою підвищення рівня ефективності оподаткування необхідне подальше удосконалення як системи оподаткування в цілому, так і окремих податків.

Проблемами розвитку та функціонування податкової системи займалися такі українські вчені: Ревун В.І., Єфименко Т.І., Музиченко О.В., Мельник О.Я. та інші. Вагомий внесок дослідження питань теорії та практики функціонування ефективного механізму податкового регулювання економіки зробили також такі зарубіжні вчені економісти Ф. Бекон, С. Брю, Т. Гоббс, Дж. Кейнс, А. Лаффер, К. Маркс, Е.Ліндаль, Д. Рікардо, А. Сміт, М. Фрідман.

Функціонування податкової системи в Україні пов'язане з багатьма проблемами і суперечностями. Однією із основних проблем функціонування ефективної податкової системи є відсутність єдиного Податкового Кодексу та стабільного законодавчого регулювання. Діюча нормативно-правова база непрозора та заплутана. Чинні закони про оподаткування приймалися у різний час, за різними принципами, багато законодавчих актів було схвалено внаслідок лобювання певних інтересів. Близько двох тисяч законодавчих і нормативних актів із нескінченними змінами та доповненнями — це навряд чи прийнятна як для платників податків, так і для податківців правова база у сфері оподаткування.

Громіздке й суперечливе законодавство спричиняє ускладнення податкових процедур і правил, призводить до порушення балансу прав і відповідальності між платниками податків і податковими органами, і — як результат — зумовлює незахищеність податкової системи від некомпетентності та зловживань. З.Варналій, науковець, що досліджує проблеми в податковій сфері України, наголошує, що за таких умов становище суб'єктів підприємництва є критичним: більшість із них не в змозі відсте-

жити всі зміни, а тому не знають, що саме, коли та в якому порядку вони повинні платити.

Проблеми в даній сфері погіршують інвестиційний клімат в Україні та негативно впливають на притік капіталу в країну. Відповідно до рейтингу звіту “Ведення бізнесу 2010” ,сьомого із серії щорічних видань Світового банку та Міжнародної фінансової корпорації (IFC), Україна має рейтинг 109 (за 120-бальною шкалою) за захищеністю інвесторів в рейтингу країн (найкращий рейтинг має Нова Зеландія й посідає 1 місце) та має індекс 4,7 з 10 можливих.

Робота над проектом Податкового кодексу розпочалася в Україні ще наприкінці 1990-х років, але не закінчилась ухваленням цього стратегічного документа.

Узагальнюючим показником, що характеризує податкову систему в цілому, є показник обтяжливості. Так, за обтяжливістю для ведення бізнесу українська податкова система вже кілька років поспіль посідає передостаннє місце серед усіх податкових систем світу, поступаючись лише білоруській. Сукупне податкове навантаження в нашій державі майже вдвічі перевищує цей показник для групи країн, до яких належить Україна за рівнем ВВП на особу населення, та дискримінує власних товаровиробників порівняно з іноземними конкурентами. Втім, обтяжливість податкової системи України визначається не так величиною податкових ставок, як складністю й нестабільністю вітчизняної системи податкового законодавства. Хоча за даними українських дослідників станом на 01.01.2008 в Україні діяло 26 загальнодержавних та 14 місцевих податків і зборів, згідно із соціологічними дослідженнями суб'єкти господарювання в середньому сплачують 9-12 податків і обов'язкових зборів. Як показує аналіз, система переобтяжена численними дрібними податками, витрати на облік, контроль і адміністрування яких перевищують надходження від їх сплати. За даними звіту “Ведення бізнесу 2010”, на оформлення і сплату податків компанії щороку витрачають по 736 годин робочого часу і мають зробити 147 виплат за рік. Для порівняння: в Польщі даний показник становить 395 годин, тобто майже в 2 рази менший, в Естонії витрати часу на оформлення податків складають 81 годину, а виплат потрібно зробити лише 10. Така кількість податкових платежів та витрати часу на їх оформлення і сплату, безперечно, стримують розвиток підприємницької активності, а отже, й конкуренції на ринках товарів і послуг.

Підприємства змушені вести подвійний облік – бухгалтерський і податковий, щомісяця готувати численні звіти, впроваджувати нові та дорогі засоби автоматизації облікової роботи, відстежувати часті зміни нормативної бази. Методи обчислення податків встановлено у законодавчих актах та обумовлено в інструкціях Державної податкової адміністрації України, але часто надто складні алгоритми обчислення податків перетворюються на широке поле для помилок і зловживань як з боку платників, так і з боку податківців.

Крім того, усе більшого визнання та підтвердження набуває думка про те, що висока частка податків у ВВП – це небезпека для економічного зростання.

Податковий тягар нині розподілено між платниками різних галузей нерівномірно, а практику надання податкових пільг не можна визнати справедливою та суспільно корисною. Необґрунтована структура пільг сприяє посиленню ринкової влади тих учасників, які користуються податковими преференціями, та, навпаки, обмежує конкурентоспроможність інших. Свідченням цього є, зокрема, той факт, що різні податкові пільги здебільшого надавалися збитковим підприємствам, із застарілим і спрацьованим обладнанням.

Дестимулюючим чинником розвитку конкуренції є також нераціональна структура пільг. Так, у галузі машинобудування частка пільг у загальній сумі сплаченого податку у 2007 році дорівнювала 0,7%. Для прикладу, у фінансовому секторі цей показник становить 126,3%, в торгівлі — 8,2%. Наслідком такої практики стали консервація техніко-економічного базису й неможливість у стислі строки ініціювати перехід до постіндустріальної виробничої формації. Не викликає сумніву й той факт, що через нагромадження податкових пільг набули розвитку тіньові схеми ухилення від оподаткування та утворилася національна олігархія.

В Україні набула поширення практика, коли тягар податкового тиску перекладається на ті підприємства, які працюють легально і доволі прибутково. Це спонукає керівників таких компаній шукати шляхи отримання податкових пільг, замість того щоб підвищувати ефективність своїх підприємств. В результаті пільгами користувались підприємства й галузі, що спроможні вийти із кризи й розвиватися й без довгострокового пільгового режиму оподаткування та які не є основою підвищення конкурентоспроможності національної економіки. А ринково орієнтовані підприємства, що потребують фінансової підтримки для освоєння нових ринків, технологій, продуктів, навпаки, змушені платити більшу частину податків. Таким чином пільги стимулюють розвиток тіньової економіки, масштаби якої, за оцінками експертів, становлять в Україні 40-50 % від обсягу реального ВВП.

Відповідно до показників виконання Зведеного Бюджету України за січень-серпень 2013 року всього зібрано 204,3 млрд. грн., що на 1,7 млрд. грн. (+0,8%) перевищує аналогічний показник за відповідний період минулого року. Зокрема, до державного бюджету надійшло 160,9 млрд. грн., місцеві бюджети отримали 43,5 млрд. грн. У грудні 2014 року за оперативними даними до зведеного бюджету зібрано 43,2 млрд. грн. платежів, що на 7,8 млрд. грн., або на 21,9 відс. більше аналогічного періоду 2013 року.

Платникам податків відшкодовано 1,2 млрд. гривень ПДВ. До місцевих бюджетів надійшло 8,4 млрд. гривень. Єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування сплачено 17,8 млрд. гривень.

Інша проблема – податок на додану вартість, який в Україні уже давно став предметом суперечок політиків і науковців. Підприємствам доводиться дуже довго чекати повернення ПДВ з бюджету після його сплати, а головне – й дотепер спрацьовує "вибірковий" принцип повернення цього податку, що завдає істотної шкоди конкурентоспроможності економіки України.

Розглянувши наявні проблеми, можна зробити висновок, що основними завданнями вдосконалення податкової системи в Україні мають бути:

- формування нового інституційного середовища оподаткування, сприятливого для реалізації принципу рівності всіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації, формування відповідального ставлення платників до виконання своїх податкових зобов'язань;

- підвищення регулюючого потенціалу податкової системи на основі запровадження інноваційно-інвестиційних преференцій

- забезпечення більш рівномірного розподілу податкового тягаря між платниками податків;

- демократизація податкової служби України, а саме зміна ідеології її функціонування у роботі з платниками та міжнародними партнерами.

- зниження фіскального тиску, а поряд з цим зниження ставок податку на прибуток підприємств і додану вартість призводить до стимулювання підприємницької та інвестиційної діяльності;

- податковий та бухгалтерський облік повинен взаємозалежати та доповнювати один одного, що надасть змогу ефективно вести свою діяльність та поряд з цим формувати звітність;

- податкове законодавство повинно регулювати відносини тільки у сфері оподаткування, щоб не виникало спірних питань;

- покращити ефективність нарахування та стягнення податкових платежів, а саме удосконалити процедуру взяття на облік, забезпечити ефективну діяльність податкових органів;

Наразі, податкова служба вже досягла певних позитивних зрушень, зокрема в митній політиці та оподаткуванні підакцизних товарів. Державна Податкова Адміністрація розробила Стратегічний план розвитку державної податкової служби України на період до 2015 року, де сформовані пріоритетні цілі щодо антикорупційної діяльності, скорочення витрат на адміністрування податкової діяльності, переходу до світових цивілізованих норм в оподаткуванні та інших важливих заходів. Залишається лише сподіватись, що даний план буде впроваджено й виконано.

ЛІТЕРАТУРА

1. Витковская Е. В. Статистические методы – инструмент изучения социально-экономических процессов / Е. В. Витковская, А. З. Подгорный, Ю.О. Ольвинская [и другие]

// Историк-экономист С.Я.Боровой и проблемы современной истории экономики: к 110-летию со дня рождения С.Я.Борового: монографія. - 2013. – С. 211-256.

2. Самотоєнкова, О. В. Економічна статистика: навчальний посібник / О. В. Самотоєнкова, Ю. О. Ольвінська. - Одеса: ОДЕУ, 2010. – 182 с.

3. Ольвінська Ю. О. Методи і моделі оцінки розвитку малого підприємництва одеського регіону / Ю. О. Ольвінська // Методологія статистичного забезпечення розвитку регіону: монографія / за заг. ред. канд. економ. наук, професора А. З. Підгорного – Одеса: Атлант, 2012. – С. 196-242.

4. Підгорний А. З. Статистика: навчальний посібник / А. З. Підгорний, І. Г. Готліб, К. В. Вітковська [та інші] / за ред.. А.З.Підгорного. - Одеса, 2013. – 106 с.

5. Ольвінська Ю. О. Теоретичні основи аналізу стану розвитку малого бізнесу / Ю. О. Ольвінська, Т. В. Уманець, О. В. Лучакова // Методи і моделі оцінювання розвитку малого бізнесу: мезо- та макрорівень: монографія. - Донецьк: ВІК, 2010. – С. 9-51.

6. Ольвінська Ю. О. Проблеми регіональної підтримки розвитку малого підприємництва в Одеській області / Ю. О. Ольвінська // Теорія та практика державного управління: збірник наукових праць. – Харків: ХРІДУ НАДУ при президентові України, 2007. – Вип. 2 (17). – С. 170–176.

7. Самотоєнкова О. В. Розвиток інфраструктури малого та середнього бізнесу в Україні / О. В. Самотоєнкова, Ю. О. Ольвінська // Вісник соціально-економічних досліджень. Збірник наукових праць. Випуск 37. Одеса: ОДЕУ, 2009. С. 166 – 170.

8. Ольвінська Ю. О. Основні напрями підвищення ефективності функціонування суб'єктів підприємницької діяльності / Ю. О. Ольвінська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013.- №12. – С. 166-171.

9. Ольвінська Ю. О. Особливості державного регулювання малого підприємництва у країнах світу [Електронний ресурс] / Ю. О. Ольвінська // Державне управління: удосконалення та розвиток»: наукове видання Академії муніципального управління. - 2015. - №2. – Режим доступу до журналу: <http://www.dy.nauka.com.ua>

10. Ольвінська Ю. О. Конкурентоспроможність національної економіки як фактор інвестиційної привабливості / Ю. О. Ольвінська, О. І. Селезньов // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. / ред. М. І. Зверяков; Одеський держ. екон. ун-т. – Одеса, 2004. – Вип. 17. – С. 295-301.

11. Ольвінська Ю. О. Напрями удосконалення механізму сприяння розвитку суб'єктів малого підприємництва / Ю. О. Ольвінська // Формування ринкових відносин в Україні. - 2015. – Вип. 3. – С. 117–123.

12. Ольвінська Ю. О. Актуальні проблеми розвитку малих підприємств Одеської області [Електронний ресурс] / Ю. О. Ольвінська // Ефективна економіка: наукове видання Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. - 2015. - №2. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nauka.com.ua>